

**YARGI YETKİSİNİN KULLANILMASI AÇISINDAN
SERİ MUHAKEME USULÜ
- ANAYASANIN 138. MADDESİNE AYKIRILIK SORUNU-**

*THE PLEA BARGAINING PROCEDURE IN TERMS OF DISCHARGING OF JUDICIAL POWER
- THE ISSUE OF UNCONSTITUTIONALITY IN TERMS OF ART. 13. OF THE CONSTITUTION-*

Hakemli Makale

Muammer KETİZMEN*

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	231
I. SERİ MUHAKEME USULÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER	232
II. YARGI YETKİSİNİN KULLANILMASINI DÜZENLEYEN ANAYASA’NIN 138. MADDESİ AÇISINDAN SERİ MUHAKEME USULÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME	241
A. Genel Olarak	241
B. Anayasanın 138. Maddesi Kapsamında Yargı Yetkisinin Kullanılması	243
C. Seri Muhakeme Usulünde Verilen Kararın Anayasanın 138. maddesi Kapsamında Bir Hüküm Olarak Kabul Edilebilirliği ve Anayasaya Aykırılık Sorunu	246
SONUÇ	251

DOI: 10.32957/hacettepehdf.901277

Makalenin Geliş Tarihi: 22.03.2021

Makalenin Kabul Tarihi: 31.05.2021

* Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku ABD,
E-posta: ketizmen@hacettepe.edu.tr

ORCID: 0000-0001-6357-2960

Bu makale Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Araştırma ve Yayın Etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

ÖZ

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlenen seri muhakeme usulü ile olağan yargılama usulünden farklı olarak cezai uyuşmazlığın sonlandırılmasında yeni bir usul getirilmiştir. Bu usuldeki belki de en önemli özellik Cumhuriyet Savcısının cezai uyuşmazlık konusunda doğrudan belirleyici konuma gelmiş olmasıdır. Ceza Muhakemesi Kanununda düzenlendiği şekliyle Cumhuriyet Savcısının uyuşmazlığın çözümüne ilişkin olarak kanaati ya da değerlendirmesi önem arz etmekle birlikte hüküm açısından nihai bir belirleyiciliği bulunmamaktaydı. Buna karşın seri muhakemeye ilişkin düzenlemeler ile birlikte C.Savcısı mahkûmiyet hükmünün içeriğini oluşturan (sübut ve cezanın tespiti) kararı doğrudan kendisi belirlemekte, mahkeme sadece şekli denetim işlevini yerine getirmektedir. Bu düzenlemenin Anayasanın yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili hükümleri açısından incelenmesi önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seri muhakeme, yargılama, hüküm, adil yargılanma hakkı

ABSTRACT

The plea bargaining procedure as regulated in the Code of Criminal Procedure No. 5271, has introduced notably different procedure in terms of terminating a criminal dispute. Perhaps the most important feature of this new procedure is that the Public Prosecutor has become a direct determinant on the dispute. As regulated in the Code of Criminal Procedure, although the opinion or evaluation of the Public Prosecutor regarding the resolution of the dispute has been important, it was not determinant on the final judgment. On the other hand, according to the provisions of the plea bargaining procedure, the Public Prosecutor determines directly the decision that constitutes the content of the conviction (the facts and the determination of the sentence), and the court fulfills only the formal inspection function. This regulation, especially regarding the use of the judicial power, the, it should be evaluated against the Constitutional provisions on judiciary.

Key words: plea bargaining, judgment, right to fair trial

GİRİŞ

Seri muhakeme usulü 5271 sayılı CMK’de değişiklikler getirilen 17/10/2019 tarihli ve 7183 sayılı Kanununun 23. maddesi ile CMK’nin 250. maddesinde düzenlenmiştir. Aynı kanunla basit yargılama usulü adı altında 251. maddede olağan yargılama usulünden ayrılan diğer bir düzenlemeye yer verilmesine karşın seri muhakeme usulü bugüne kadarki düzenlemelerden özellikle C.Savcısının yetkisinin kapsamı açısından önemli bir değişikliği de beraberinde getirmesi nedeniyle özellikle incelenmeye değer bir kurum olarak yerini almıştır.

İddia ile karar verme yetkisinin aynı makamda olmasını esas alan ve bu kapsamda soruşturma ve nihayetinde yargılamanın aynı kişi tarafından yapılarak hükmün de aynı kişi tarafından verilmesini esas alan tahkik sisteminden modern ceza muhakemesi hukukunun gelişimi içerisinde, işbirliği sistemi olarak da adlandırılan, iddia makamı ile karar veren makamı ayırma süreci,¹ bu kurum ile Türk Hukuku açısından da erozyona uğratarak, kamu adına iddia görevini yerine getiren ve kamusal iddia makamını oluşturan C.Savcısını iddia eden süje ötesine geçerek cezai uyumsuzluğu çözen kararı vermesi ile doğrudan ya da dolaylı olarak hükmü veren süje konumuna getirmektedir. Bu haliyle de, yargı yetkisinin kullanılması ile doğrudan ilişkili olduğundan,² söz konusu düzenlemenin özellikle yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin özellikle Anayasanın 138. maddesinde yer alan yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin düzenleme açısından incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda, burada amaç, uygulayıcıya yönelik olarak seri muhakeme usulüne ilişkin düzenlemelerin ayrıntılı olarak incelenmesi ve gerek teori ve gerekse pratik açısından kurumun eğer varsa barındırdığı sorunların tespiti ve buna ilişkin çözüm önerilerini gündeme getirmeyi ya da bu yönde bir tartışmayı hedeflememektir. Yargı yetkisinin kullanılmasında doğrudan ya da dolaylı bir değişimin söz konusu olup

¹ Ceza yargılamasının kıta Avrupasında tarihi gelişimi açısından ayrıntı bilgi için bkz., ESMEIN, Adhemar, **A History of Continental Criminal Procedure: With Special Reference to France**, Little Brown, and Company, Boston 1913.

² ERDEM, Mustafa Ruhan / ŞENTÜRK, Cahide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2019, s. 41.

olmadığı noktasında yapılacak tespit üzerinden Anayasada yargı yetkisini düzenleyen hükümler ve sonuçları açısından kısa bir değerlendirme yapılmak istenmektedir.

Söz konusu düzenlemeleri, düzenlemelerin konusunu oluşturan toplumsal/beşeri ilişkiler üzerinden tartışılması da önem arz etmekle birlikte, çalışmada bu husus bilinçli olarak göz ardı edilmiştir. Bu düzenlemenin nesnel/toplumsal ilişkiler alanında hangi gerekçelerle gündeme geldiği, hangi söylemlerle uyumluluk içinde olduğu ve üzerinde çok da tartışılmadan veri olarak kabul edilen hususların örneğin “mahkemelerin iş yükünün azaltılması söyleminin” neye karşılık geldiğini açıklamak elbette önem arz etmekle birlikte bu hususun kendi başına ayrı bir çalışma konusu olarak ele alınması gerekir³.

I. SERİ MUHAKEME USULÜ HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Genel olarak “*Kanunda açıkça düzenlenen suçlarla sınırlı olarak yine kanunla belirtilen koşullarda uygulanabilecek istisnai bir muhakeme yöntemi*⁴” olarak tanımlanan seri muhakeme usulü, yukarıda belirtildiği üzere, 5271 sayılı CMK’ye 2019 tarihinde eklenen yeni bir kurumdur. Seri muhakeme usulünün uygulanması CMK’nin 250. maddesinde 14 fıkra halinde düzenlenmiş ve 15. fıkra da ayrıca bu usulün uygulanmasına ilişkin olarak Adalet Bakanlığı tarafından yönetmelik çıkarılacağı hükme bağlanmıştır. Bu hükme dayanarak Adalet Bakanlığınca “Ceza Muhakemesinde Seri

³ Cezalandırma yetkisinin ve yetkinin kullanımın kapsam, içerik, usul ve sınırları gibi konuları kapsamına alan ve genel olarak ceza adaleti sistemindeki dönüşüm olarak ifade edilebilecek değişim hakkında genel olarak bkz. GARLAND, David, **The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society**, Oxford University Press, Oxford, 2002, Oxford Scholarship Online, 2012. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199258024.001.0001; QUINNEY, Richard, **Class, State and Crime**, Longman, New York, 1980; LEA, John, **Crime & Modernity: Continuities in Left Realist Criminology**, SAGE Publications Ltd., London, 2002. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446221693>. Türkiye’de ceza adaleti sistemindeki dönüşüm hakkında genel bir inceleme için bkz. KETİZMEN, Muammer, “Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?”, **Türkiye'nin Hukuk Sisteminde Yapısal Dönüşüm**, (der, ÖZDEMİR, Ali Murat Özdemir /KETİZMEN Muammer), İmge Kitabevi, Ankara, 2014, s. 151-169.

⁴ Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, **Seri Muhakeme Usulü (CMK md. 250)**, 2019, <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/212020145115SERI%20MUHAKE ME%20SUNUM%2001.01.2020.pdf> (erişim tarihi: 04.03. 2021), s. 5.

Muhakeme Yönetmeliği” çıkarılmıştır. Seri muhakeme usulü 1/1/2020 tarihinden itibaren yürürlüktedir.

Seri muhakeme usulü, şüphelinin yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı durumu yoksa ve ayrıca şüpheli açısından sağırılık ve dilsizlik söz konusu değilse⁵ (CMK 250/12) seri muhakeme usulüne tabi suçlar açısından, kamu davası açılması için yeterli şüpheyeye ulaştırılan delillere ulaşılması durumunda⁶ kamu davası açılması için iddianame düzenlenmeden önce soruşturma sürecinde başvurulacak en son ve diğer şartları da oluştuğunda zorunlu⁷ bir kurum olarak düzenlenmiştir. CMK'nin 250. maddesinde bu husus “(1) Soruşturma evresi sonunda aşağıdaki suçlarla ilgili olarak kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmediği takdirde seri muhakeme usulü uygulanır” şeklinde hükme bağlanmıştır.

CMK'ye göre seri muhakeme usulü ancak Kanunun 250. maddesinde düzenlenen suçlar açısından geçerlidir⁸. Soruşturma konusu fiilin hukuki vasıflandırılması açısından

⁵ Erdem ve Şentürk, 15-18 yaş arasındaki küçükler ve 18-21 arası sağır ve dilsizler açısından neden bu yöntemin uygulanmadığının açıklamasız kaldığını belirtmişlerdir. ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 589.

⁶ Erdem, Şentürk, C.Savcısının soruşturmanın hangi aşamasında seri muhakeme yöntemine başvuracağı yönünden zorlayıcı bir kural olmasa da CMK'nin 171/2. maddesinde kamu davası açılmasının ertelenmesi için yeterli şüphenin varlığı arandığı için, en azından şüphelinin CMK 250/1 kapsamında bir suçu işlediği konusunda yeterli şüpheyi haklı kılan delillere ulaşmış olmasının şart olduğunu ifade etmişlerdir. ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 586.

Aynı yönde bkz., “...Burada, yeterli şüpheden söz edilmemesi önemli bir eksiklik... [K]anunda açıkça yeterli şüpheden söz edilmesi daha yerinde olurdu”. YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s.843; Aynı yönde AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsün Ayhan / HAYDAR, Nuran / KORKMAZ, Mehmet, “Serî Muhakeme Usulüne İlişkin Sorunlar”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2019, Cilt 1, No. 2, s. 263.

⁷ “Erteleme kararı vermezse serî muhakeme usulünü uygulamak zorunda kalacaktır” AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 263

⁸ **Seri muhakeme usulü Madde 250 –...** a) Türk Ceza Kanununda yer alan; 1. Hakkı olmayan yere tecavüz (madde 154, ikinci ve üçüncü fıkra), 2. Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması (madde 170), 3. Trafik güvenliğini tehlikeye sokma (madde 179, ikinci ve üçüncü fıkra), 4. Gürültüye neden olma (madde 183), 5. Parada sahtecilik (madde 197, ikinci ve üçüncü fıkra), 6. Mühür bozma (madde 203), 7. Resmi belgenin düzenlenmesinde yalan beyan (madde 206), 8. Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama (madde 228, birinci fıkra), 9. Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması (madde 268), suçları. b) 10/7/1953 tarihli ve 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanununun 13 üncü maddesinin birinci, üçüncü ve beşinci fıkraları ile 15 inci maddesinin birinci, ikinci ve üçüncü fıkralarında belirtilen suçlar. c) 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanununun 93 üncü maddesinin birinci fıkrasında belirtilen suç. d) 13/12/1968 tarihli ve 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanununun 2 nci maddesinde belirtilen suç. e) 24/4/1969 tarihli ve 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun ek 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde belirtilen suç...”

C.Savcısının nitelendirmesi esas olmakla birlikte, talepten önce sunulduğu yetkili mahkemenin, dosyada sunulan deliller ile sınırlı olmak üzere, hukuki vasıflandırmayı denetleme yetkisi vardır (CMK 250/9).

Soruşturma aşamasında, iddianame düzenleme aşamasına gelindiğinde, yani, toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturduğunun⁹ ve soruşturma konusu fiilin 250. maddede sayılan suçlardan biri olduğunun değerlendirilmesi durumunda şüpheliye seri muhakeme usulü teklifi yapılması gerekmektedir¹⁰. Kanundaki düzenlemeye göre, tekliften önce seri muhakeme hakkında C.Savcısı ya da kolluk tarafından bilgilendirme yapılır¹¹. Bilgilendirme, gerek seri muhakeme yönteminin koşullarına ve gerekse izlenecek sürece ilişkindir¹².

“Her ne kadar kanunda bir açıklık bulunmamakta ise CMK m250/1’de belirtilen suçlarla burada yer alamayan suçların birlikte işlenmesi durumunda, seri muhakeme yöntemine başvurulamayacağı düşüncesindeyiz” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 587.

⁹ ŞAHİN, Cumhuriyet / GÖKTÜRK, Neslihan, **“Ceza Muhakemesi Hukuku -II-**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020, s. 204; *“Savcı, delilleri toplamış, gerekli yazışmaları yaparak belgeleri toplamış ve artık bir kanaate ulaşmış olmalıdır. Soruşturmanın bitmesi kavramından anlaşılması gereken budur.”* KIZILARSLAN, Hakan, *“7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri” Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Yıl: 2019, Cilt: 14, S: 183-184, s. 1916.

¹⁰ *“Madde metninden ‘uygulanabilir’ yerine ‘uygulanır’ denilmiş olması, şartların oluşması halinde, Cumhuriyet savcısının ‘seri muhakeme’ usulünü uygulamak konusunda bir takdir hakkı olmadığı sonucunu doğurmaktadır.”* KIZILARSLAN, 2019, s. 1915; *“...[B]u alternatif yöntemleri kamu davasının mecburiliği sistemine dönülerek uygulamak zorunda bırakılması sistemler bir düzenleme yapıldığı intibahı uyandırmaktadır...”* YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 843.

¹¹ *“Seri muhakeme usulü bakımından bilgilendirme Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından yapılacaktır. Bilgilendirmenin yapılabilmesi için müdafinin bulunması gerekli değildir. Bilgilendirmenin seri muhakeme usulünün amacı, teklifin kabul edilmesinin sonuçları, sürecin genel olarak nasıl işlediği ve özellikle de istinaf kanun yoluna başvurma hakkından feragat etmiş olacağı hususlarını içermesi gereklidir.”* DEĞİRMENCİ, Olgun, *“Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m.250)” Batı Adalet Dergisi*, Yıl: 2020, Sayı: 3 s. 20.

“Bilgilendirmenin ne zaman yapılacağı, deliller toplandıktan sonra mı yoksa kolluktaki ilk ifadesinde mi yapılacağı belirsizdir. Hiçbir delilin olmadığı kolluktaki ifade aşamasında bilgilendirme yapılması, seri muhakemenin soruşturma sonunda devreye girmesi kuralına ve savcının şüpheli aleyhinde delillerin yoğunluğunu gördükten sonra bu usulün uygulanmasına karar vermesi konusundaki anlayışla da çelişen bir uygulama şekli olacaktır.” KIZILARSLAN, 2019, s. 1928. Diğer çekinceler için ayrıca bkz., a.g.e. s. 1928. Bilgilendirmenin kapsamının genişletilmesi ve öneriler hakkında AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 267.

¹² ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 587

Seri Muhakeme Usulü Yönetmeliği’ne göre *“Seri muhakeme usulünün teklifi MADDE 10 – (1) Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Bilgilendirme ;a) İsnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği, b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu, c) Özgür iradesiyle ve müdafii huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek*

C.Savcısı tarafından yapılan seri muhakeme usulü teklifini, şüphelinin müdafii huzurunda¹³ kabul etmesi¹⁴ halinde seri muhakeme usulü uygulanabilecektir (250/3).¹⁵ CMK'ye göre teklifin konusu seri muhakemeyi kabule ilişkindir; somut bir yaptırım belirlenmez¹⁶. Kanunda talep yazısı (talepname) ile C.Savcısının somut cezayı belirleyeceği düzenlenmiş iken Yönetmelik'te teklifin kabulü üzerine hazırlanan tutanakta somut yaptırımın ne olduğunun belirtileceği öngörülmüştür(Yön. 10/89).

Aynı suçtan dolayı birden fazla şüpheli varsa, bunlardan birinin bu yöntemin uygulanmasını kabul etmemesi durumunda seri muhakeme yöntemi uygulanmaz (CMK 150/11)¹⁷. Teklifi kabul etmeyen şüphelinin soruşturmaya konu eyleme azmettiren, fail

temel cezanın yarı oranında indirileceği, ç) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği, d) Teklifin kabulünün ancak müdafii huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafii yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafii görevlendirileceği, e) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği, f) Mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği, g) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı, ğ) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılmayacağı, hususlarını kapsar..."

¹³ “Burada müdafinin bulunmasını şekli bir gereklilik olarak algılamamak gereklidir. Nitekim bu yola başvurulması suretiyle şüpheli aleni bir duruşmada yargılanma hakkından da vazgeçtiğinden dolayı şüpheli ile müdafii arasında bir ön görüşme yapılmasına da olanak tanınmalıdır. Ayrıca etkin bir hukuki destek sağlanabilmesi için müdafiiye, seri muhakeme usulüne ilişkin teklifin öncesinde dosyayı inceleme ve delilleri görme olanağı da sağlanmalıdır.” DEĞİRMENCİ, 2020, s. 120.

¹⁴ “Bu düzenleme hüküm kurma psikolojisi açısından son derece tehlikelidir. İçeriğinde mademki şüpheli genel yargılama usulünün sağladığı bir takım haklarından, tayin edilecek cezanın yarı oranında indirilerek verilmesi avantajından istifade için feragat etmektedir, o halde bu suçu işlediğini zimnen ya da tevil yollu olarak ikrar etmektedir gibi bir düşünceden hareket edilmesinin zeminini oluşturmaktadır. Seri muhakeme usulünü sırf cezada indirimden istifade etmek için kabul ettiğine göre, bu suçu da kabul etmektedir mantığı şüpheden sanık yararlanır ilkesinin içeriğini boşaltmaktadır...” YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 848. Nitekim ikrar niteliği olduğu yönünde, “Teklifin kabulü, şüphelinin eylemi gerçekleştirdiğini ve sorumluluğunu da kabul anlamına gelmektedir” ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 205.

¹⁵ “Müdafinin huzurunda teklif yapılacağı için bu düzenleme ile ‘zorunlu müdafilik’ durumuna bir yenisi daha eklenmiştir” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019; ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 205; “...[B]üyük ölçüde kendisi hakkında aleyhe beyanda bulunmama hakkı ile çelişen bu usul ile hakkında bir mahkumiyet hükmü kurulması söz konusu olduğu için zorunlu müdafilik söz konusudur.” SEVDİREN, Öznur, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 15, S: 189-190, s. 593.

¹⁶ KIZILARSLAN, 2019, s. 1930.

¹⁷ Usul ekonomisi mülahazaları ile uyumlu olduğu hakkında SEVDİREN, 2020, s. 590.

veya yardım eden olarak mı iştirak ettiğinin bir önemi yoktur¹⁸. Buna uygun olarak şeriklerden birinin CMK'nin 250/12. maddesinde yer alan kişilerden biri olması, yani yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik haline sahip olması durumunda da bu kişilerin seri muhakeme usulünü kabul etmesi mümkün olmadığından, seri muhakeme usulünün uygulanamayacaktır¹⁹.

Teklifin kabulüne²⁰ binaen C.Savcısı, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen hususları göz önünde bulundurarak, suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında tespit edeceği temel cezadan yarı oranında indirim uygulamak suretiyle yaptırımı belirler (CMK 250/4); sonuç olarak belirlenen hapis cezası C.Savcısı tarafından, koşulları bulunması hâlinde Türk Ceza Kanununun 50.maddesine göre seçenek yaptırımlara çevrilebilir veya 51. maddesine göre ertelenebilir(CMK 250/5)²¹. Belirlenen yaptırımlar hakkında, koşulları bulunması

¹⁸ ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 588. Aynı yönde KIZILARSLAN, 2019, s. 1295. “Şüphelinin teklifi kabul etmesinden sonra soruşturma konusu eyleme bir başkasının iştirak ettiğinin ortaya çıkması durumunda... burada bir ayrıma gidilmelidir.: Mahkemece henüz hüküm kurulmuş değilse diğer şüpheliye teklif götürülebilir. Eğer hüküm kurulmuş ise sonradan ortaya çıkan hükmün yalnızca bu nedenle ortadan kalkmasını gerektirmez...” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 589.

¹⁹ DEĞİRMENCİ, 2020, s. 19-20.

²⁰ “Kabul kelimesiyle anlaşılması gerekenin ‘itiraf’ olup-olmadığı belirsizdir ve anlaşıldığı kadarıyla, bu konu bu aşamadan sonra doktrin ve pozitif hukukta ziyadesiyle tartışmaya aday bir konu olacaktır... [D]osyaya girmiş olan bir kabulü ve diğer delilleri hâkimin kovuşturma aşamasında ne şekilde yok sayacağı belirsizdir.” KIZILARSLAN, 2019, s. 1912.

“Yeterli şüphe üzerine, şüphelinin seri muhakemeyi kabulü adeta ikrarı gibi değerlendirilerek cezalandırılması cihetine gidilmektedir... Üstelik şüphelinin iradesinin cezasının yarı oranda indirilerek tayin edileceği vaadiyle iradesinin ciddi tesir altına bırakılmak suretiyle kabulünü beyan edeceği düşünüldüğünde, serbest iradeye dayalı bir kabul olarak nitelenmesi son derece güç görünmektedir...” YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 850.

“...Teklifin kabul edilmesi aşamasında ‘müdafî hazır bulunacak’ ancak bu konudaki kararı müdafî değil, bizatihi şüpheli verecektir.” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 588.

Erdem ve Şentürk, şüphelinin teklifi kabul ettikten sonra hüküm kuruluncaya kadar tekliften dönülebileceğini, ifade etmişlerdir. a.g.e, 589, 591. Aslında CMK'nin 20/9. maddesinde yer alan ve zımnî vazgeçmeyi düzenleyen “Mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüpheli bu usulden vazgeçmiş sayılır” hükmü buna izin verir niteliktedir. Yönetmeliğin 4. maddesinde hüküm kuruluncaya kadar kabul beyanın geri alınacağı da düzenlenmiştir. Aynı yönde, YETİMOĞLU, Melike Ezgi; “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2019, Cilt:18, Sayı:1 s. 37.

Erdem ve Şentürk, ayrıca C.Savcısının da onay verilinceye kadar fiilin hukuki vasıflandırılması esas alınarak soruşturmayı genel usule göre sonuçlandırılması için seri muhakeme usulünü sonlandırabileceğini ifade etmekle birlikte (ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 589), Kanundaki (CMK 250/9) açık düzenleme karşında talepname düzenlendikten sonra bunun ancak mahkemeden talep edilebileceği kanaatini taşımaktayız.

²¹ “TCK m.51’e göre erteleme kararı verildiğinde bunun denetimli olarak mı, yoksa denetimsiz olarak mı uygulanacağına (TCK m.51/4-5) ve denetim süresinin ne olacağına (TCK m. 51/3) C.Savcısı tarafından

hâlinde, Cumhuriyet savcısı tarafından 231 inci madde kıyasen²² uygulanabilir (CMK 250/6)²³. CMK 250. maddede öngörülen usulle yaptırım uygulanması güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez²⁴. Kanundaki düzenlemeye göre şüphelinin teklifi kabul ederken somut cezanın ve genel olarak yaptırımın ne olacağını bilmesi şartı aranmamaktadır²⁵.

C.Savcısı, yukarıda aktarılan şekilde yaptırım belirleyerek görevli mahkemeden seri muhakemenin uygulanmasını talep eder (Talepname)²⁶. Görevli mahkeme, şüpheliyi

karar verilebilecek olmasıdır. Böyle olunca da mahkeme, ertelemenin denetimli olarak mı uygulanacağı ya da denetim süresinin ne olacağı konusunda C.Savcısının takdir yetkisine müdahale edemez... [H]atalı olarak ertelemenin denetimli olarak uygulanıp uygulanmayacağı ya da denetim süresinin ne olacağı konusunda herhangi bir belirleme yapmamış ise, kanaatimizce yine de bu belirlemeyi kendisi yapmayacak, bu yöndeki eksikliğin giderilmesi için dosyayı C.Savcısına geri gönderecektir.” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 592.

²² Erdem ve Şentürk, kıyasen uygulanabilir ifadesinin konulmasının nedeninin yasa koyucu tarafından bunun ceza muhakemesi kurumu olarak görmesi olduğunu, buna karşın Yargıtayın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunu karma bir kurum olarak gördüğünü, bu nedenle ifadenin özel bir anlamı olmadığını belirtmişlerdir ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 41

²³ “HAGB uygulanabilmesi için CMK m. 231/1 uyarınca şüphelinin kabul etmesi gereklidir. CMK m. 251’de yer alan “karşı çıkmaması halinde” ifadesi, CMK m. 250’de yer almamaktadır.” DEĞİRMENCİ, 2020, s. 21.

²⁴ Özellikle sadece TCK 61/1’e göre cezanın tayini eleştirisi konusu olmuştur. Buna göre duruşma yapıp deliller tartışılmadan takdir yetkisinin kullanımı sorun teşkil eder; ayrıca iştirak, teşebbüs, haksız tahrik gibi kurumların uygulanma olanağı da ortadan kalkmıştır; kimi durumlarda -haksız tahrik, teşebbüs gibi- kurumların uygulanması sonucu yapılabilecek indirimden faydalanma imkanı olan şüphelinin teklifi kabul etmesi olasılığı azalabilecektir. Bkz., ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 591; Benzer görüşler için bkz. DEĞİRMENCİ, 2020, s. 20. Buna karşın Şahin ve Göktürk “TC’nin 61. maddesinin birinci fıkrası göz önünde bulundurularak temel cezanın belirleneceğine dair düzenleme, 61. maddenin diğer fıkralarının, örneğin iştirak bakımından beşinci fıkranın, uygulanmayacağı anlamına gelmez” görüşündedirler ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 206 dipnot 332. Erdem ve Şentürk’e göre, Mahkeme, yaptırım terimine güvenlik tedbirlerinin ve bu arada müsadere girmemesi dolayısıyla, C.Savcısının talebindeki şartlar ile bağlı olmaksızın müsadere konusunda kendisi bağımsız karar verebilir; buna karşın mahkeme talep olmaksızın kendiliğinden karar veremez. ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 593-594.)

²⁵ “...C.Savcısının önce teklifte bulunup, şüpheli tarafından bu teklif kabul edildikten sonra somut cezanın belirlenmesine aşamasına geçilmesidir. Başka bir anlatımla şüpheli somut cezanın hangi ağırlıkta olacağını, teklif kabul ederken bilmemektedir...” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 590; Benzer eleştiri için, SEVDİREN, 2020, s. 595; Aksi görüş için bkz., YAVUZ, Hakan A., **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**. 1 Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara 2020, s. 165, 279; Yönetmelik’in 2. fıkrasında ise “Seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye teklif edilir; şüpheliye uygulanacak yaptırımların neler olduğu açıklanır” düzenlenmesine yer verilerek uygulanacak yaptırımların neler olduğunun açıklanacağı hükme bağlanmıştır.

²⁶ “**Madde 250** – ...*(8) Cumhuriyet savcısı, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasını yazılı olarak görevli mahkemeden talep eder. Talep yazısında; a) Şüphelinin kimliği ve müdafii, b) Mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi, c) İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri, d) İsnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, e) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri, f)*

dinledikten sonra²⁷, teklifin usulüne uygun yapıldığını ve isnat edilen fiilin hukuki nitelendirilmesinde -iddianamede olduğu şekliyle suçun delilleri ile yüklenen suçun oluşturan olayların anılan mevcut delillerle ilişkilendirilmesi koşuluna yer verilmemesi karşısında talepname üzerinde yazılı fiilin katalog suç olup olmadığına bakmakla yetinerek²⁸- hata yapılmadığını tespit ederse²⁹, talep edilen yaptırım doğrultusunda Kanunda ifade edildiği şekliyle, hüküm kurar³⁰. Hata söz konusu ise genel hükümlere göre soruşturmanın sonuçlandırılması için dosyayı iade eder³¹. Mahkemenin CMK'ye göre bu iki karar dışında bir karar vermesi mümkün değildir³². Geri gönderme kararına

İsnat olunan suçu oluşturan olayların özeti, g) Üçüncü fıkrada belirtilen şartların gerçekleştiği, h) Belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri, gösterilir...

"...[B]u usule ilişkin olarak yazılan talepname bir iddianamede olduğu gibi, yüklenen suçun oluşturan olayların mevcut delillerle ilişkilendirilmesi zorunluluğu aranmamıştır... [O]layların özeti yeterli görülmektedir..." SEVDİREN, 2020, s. 589, 597.

- ²⁷ Dinlemenin duruşma niteliği taşımadığı hakkında, YETİMOĞLU, 2019, s. 40. Şahin ve Göktürk'e göre mahkeme nezdindeki inceleme ve karar verme süreci soruşturma evresi içerisinde düşünülmelidir. ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 208. *"Bu başvuruda, aynen soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin tutuklama sorgusunda yaptığı gibi, hakim şüpheliyi dinleyecek, bu çerçevede usule uygun olduğu ölçüde duruşmayla ilgili diğer usul hükümlerini kıyasen uygulayabilecek; ancak, duruşmanın ertelenmesi ya da delil araştırması sonucunu doğurabilecek bir tercihte bulunamayacaktır."* ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 209.
- ²⁸ AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 272. *"...[H]âkimin mevcut deliller karşısında fiilin gerçek anlamda ilgili suça vücut verip vermediğini incelemesi mümkün değildir."* a.g.m., 272.
- ²⁹ *"Bu kapsamda hakim şüphelinin bilgilendirilip bilgilendirilmediğini, teklifin müdafî huzurunda kabul edilip edilmediğini, bu usulün uygulanma alanındaki suçlardan birinin söz konusu olup olmadığını denetleyecektir."* YETİMOĞLU, 2019, s. 42.
- ³⁰ *"Dolayısıyla cezanın eylemin ağırlığıyla orantısız veya yeterince temellendirilmemiş olduğunu tespit etse dahi hakim talebi reddetmesi mümkün görülmemektedir."* YETİMOĞLU, 2019, s. 43. Benzer şekilde *"Buna karşın fiile ilişkin cezanın bireyselleştirilmesinde hata tespit etmesine rağmen, fiil seri muhakeme usulü kapsamında kaldığı sürece, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurmak zorundadır."* AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 272.
- ³¹ CMK 250/10 *"Seri muhakeme usulünün herhangi bir sebeple tamamlanamaması veya soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi hâllerinde, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgeler, takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamaz."*
- ³² ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 597. Buna karşın Seri Muhakeme Usulü Yönetmeliği'nde Kanunda yer alamayan bir düzenlemeye yer verildiği görülmektedir (Yön. 13/2). Buna göre *"(2) Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; a) 12 nci maddeye aykırı olarak düzenlenen, b) Belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan, c) Yaptırım hakkında Kanununun 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan, ç) Teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen, Talepnamenin eksikliklerin tamamlanması amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesine karar verilir. (3) Cumhuriyet savcısı tarafından eksiklikler tamamlandıktan ve hatalı noktalar düzeltildikten sonra talepname yeniden düzenlenerek mahkemeye gönderilir."*

itiraz yolu belirlenmemiş olmakla birlikte, mahkeme tarafından kurulan hükme karşı itiraz yoluna gidilebilir³³.

Dolayısıyla burada mahkemenin maddi olay açısından delillerin değerlendirilmesi suretiyle vicdani kanaatini esas alarak bir karar vermesi söz konusu olmadığı³⁴ gibi CMK açısından cezanın tayininde de herhangi bir değerlendirme tespit ve takdir yetkisi bulunmamaktadır³⁵. Mahkeme, burada, bir denetim ve onay merci olarak faaliyet

Bu düzenleme yerindelik olarak olumlu karşılanabilecek olsa da öncelikli olarak Kanunun uygulanması için düzenlenen bir Yönetmelikte Kanunda olmayan bir kurumun “eksiklikleri gidermek için iade” getirilmiş olması hukuki dayanak açısından sorunludur.

Ayrıca Kanun teklifinin gerekçesinde Yönetmelikle aynı yönde Kanunda yer almadığı halde mahkemenin yetkisi daha da genişletilerek “...*Bunların dışında, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla daha fazla araştırma yapılması gerektiği kanaatinde olan mahkeme tarafından yine talebin reddedilerek dosyanın Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi gerekir. Çünkü mahkemenin soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmamaktadır*” görüşü de dile getirilmiştir ŞAHİN / GÖKTÜRK, 2020, s. 207.

Sevdiren, de fiilin suç oluşturmadığı, şüpheli tarafından işlenmediği veya bir muhakeme engeli nedeniyle kovuşturma açılmasına yer olmadığına dair kararın verilmesi gerektiğinde C.Savcısının talebinin reddinin gerekeceği görüşündedir: “*Mahkemenin bu noktada bu usulün kabulü ile yetinmesi ve herhangi bir denetim yapmaması kabul edilemez. Ancak, bu noktanın açıkça belirtilmemesi uygulamada sorunlara neden olabilecektir.*” SEVDİREN, 2020, s. 599.

³³ DEĞİRMENCİ, 2020, s. 22. “*Kanaatimizce şüphelinin... itirazı TCK m.50, 51 ve CMK m 231.'in uygulanma koşullarının gerçekleşmiş olmasına rağmen şüphelinin bundan yararlandırılmadığına, tekliften önce yeterli bilgilendirme yapılmadığına, mahkemece verilen hükümden önce teklifi geri aldığına veya teklifi kabul ederken veya dinlenirken müdafin hazır bulunmadığına yönelik olabilir*” ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 599. İtiraz kanun yoluna ilişkin sorunlar ve bunlara ilişkin çözüm önerilerine yönelik inceleme için bkz., ERSOY, Uğur, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 28, Sayı: 2, s. 860 vd., <https://doi.org/10.15337/suhfd.723736>.

³⁴ YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 850.

³⁵ Değirmenci “*TCK m. 61 kapsamında temel cezanın doğru tespit edilip edilmediği ve yarı oranında indirim yapıp yapılmadığı hususlarını denetleyecektir*” görüşünü dile getirmiştir DEĞİRMENCİ, 2020, s. 22. Buna karşın “*Dolayısıyla cezanın eylemin ağırlığıyla orantısız veya yeterince temellendirilmemiş olduğunu tespit etse dahi hakim talebi reddetmesi mümkün görülmektedir.*” YETİMOĞLU, 2019, s. 43. Benzer şekilde “... [F]iile ilişkin cezanın bireyselleştirilmesinde hata tespit etmesine rağmen, fiil seri muhakeme usulü kapsamında kaldığı sürece, talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurmak zorundadır.” AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 272.

Buna izin veren bir düzenlemenin Yönetmelikte yer aldığı da görülmektedir. Yönetmelik'in 13. maddesine göre “...**Talepnamenin incelenmesi MADDE 13 – (1) Mahkeme, talepnamenin verildiği gün incelemesini derhal yapar, şüpheliyi müdafî huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler ve usulü sonuçlandırır. Şüphelinin seri muhakeme usulü hakkında dinlenmesi SEGBİS veya istinabe yoluyla da yapılabilir. (2) Mahkeme tarafından eksik veya hatalı noktalar belirtilmek suretiyle; a) 12 nci maddeye aykırı olarak düzenlenen, b) Belirlenen yaptırımda maddi hata yapılan, c) Yaptırım hakkında Kanunun 231 inci veya Türk Ceza Kanununun 50 ve 51 inci maddelerinin uygulanmasında objektif koşulların gerçekleşmediği anlaşılan, ç) Teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirtilmeyen...**” yönündeki düzenleme seri muhakeme açısından yerinde bir düzenleme olarak görülebilse de Kanunda olmayan bir konunun Yönetmelikle düzenlenmesi, normlar hiyerarşisi ve

göstermekte; verilen onayın de talep edilen yaptırımını mahkûmiyet hükmü haline getirdiği ifade edilmektedir³⁶. Tekrar etmek gerekirse, uyuşmazlığın özü açısından mahkemenin herhangi bir muhakeme faaliyeti, vicdani kanaati söz konusu olmadan, mahkeme tarafından gerçekleştirilen şekli/usulü denetim ve onay, talep konusu yaptırımını mahkûmiyet hükmüne dönüştürmektedir³⁷.

Seri muhakeme usulünde, delillerin toplanması, delillerin değerlendirilmesi ve sonuç çıkartılması, hukuki nitelendirilmesinin yapılması, yapılan hukuki nitelendirmeye göre yaptırımın belirlenmesi doğrudan C.Savcısının tekelindedir. Bunlar arasında, sadece talep yazısı ve ekine göre suçun hukuki vasıflandırılmasının doğru yapılıp yapılmadığını değerlendirilmesi mahkeme tarafından yapılabilmektedir. Dolayısıyla kanunda seri muhakeme usulünün uygulanmasının talep edilmesinden bahsedilmekle birlikte Mahkeme tarafından sayılan bu hususları kapsayacak şekilde bir muhakeme yapılmamaktadır. Mahkemenin denetimi, şekli/usule uygunluk konusuna hasredilmiştir. Aşağıda ayrıca değerlendirilecek olmakla birlikte şunu tekrar belirtmek gerekir ki söz konusu mahkûmiyet hükmü hakim vicdani kanaatine göre verilmiş bir mahkûmiyet hükmü ya da hüküm değildir³⁸.

Adalet Bakanın hangi hususlarda -uygulaya ilişkin- yönetmelik çıkartılabileceğine ilişkin Kanundaki öngörülen hüküm karşısında, hukuka uygun olduğu herhalde söylenemez.

Buna karşın bu hüküm esas alınsa dahi belirtilen konularda doğrudan tasarrufta bulunamaması nedeniyle Mahkeme burada vicdani kanaatine göre hüküm veren değil denetim yapan mercii sıfatını devam ettirmektedir.

³⁶ Yetimoğlu, s. 27; “*Seri muhakeme usulünde, Cumhuriyet savcısı tarafından bir ceza kararnamesi düzenlenmektedir. Burada mahkemenin onayı ile birlikte, kanun yollarının bir kısmından feragat edilmiş bir mahkûmiyet hükmü kurulmaktadır.*” DEĞİRMENCİ, 2020, s.21.

³⁷ Seri muhakemeden beklenen seriliğin sağlanması açısından karar verme yetkisinin sulh ceza hakimliklerine – “*eski ismine dönülerek Mahkemelere*”- verilmesi yönünde AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 270.

³⁸ “*Gerçekten de son sözün mahkemeye ait olup olmadığı tartışılabilir bir konudur. Mahkemenin, ret veya kabul kararlarının sebebinin seri muhakemeye uygulanabilecek hallerden olup-olmamaıyla sınırlı olması ve ‘eylemin seri muhakeme kapsamında olduğunun belirlendiği takdirde’ talepte belirtilen yaptırım konusunda hüküm kurmak zorunda olması, aslında, kanun koyucunun sadece seri muhakemenin şekli koşullarıyla ilgili mahkemeye takdir hakkı tanıdığını göstermektedir.*” KIZILARSLAN, 2019, s. 58

Yavuz söz konusu karara CMK açısından hükme bağlanan sonuçları bağlandığını ifade etmiş (YAVUZ, 2020, s 297) ve “[C]eza kararnamesi, savcılık tarafından içeriğinin belirlenmesi, karara bağlanması ve mahkeme onayına tabi tutulduğunda dahi, belirtilen yaptırım ve yaptırıma ilişkin uygulama şeklinin mahkeme tarafından değiştirilmesinin mümkün olmadığı bir karar olması nedeniyle, yargısal bir karar değil, ceza muhakemesi hukukuna dahil kendine özgü idari bir karar niteliğindedir. Bununla birlikte, ceza muhakemesine ilişkin kanun hükümlerince karara ‘hüküm’ özelliği tanınması, ona yargısal bir nitelik kazandırmaz” görüşünü dile getirmiştir. YAVUZ, 2020, s. 165.

II. YARGI YETKİSİNİN KULLANILMASINI DÜZENLEYEN ANAYASA’NIN 138. MADDESİ AÇISINDAN SERİ MUHAKEME USULÜNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

A. Genel Olarak

Burada olağan yargılama usulünden farklılaşmayı içeren cezai uyuşmazlıklarının çözüm yollarına ilişkin düzenlemelere yönelik olarak adil yargılanma hakkı açısından adil yargılanma hakkının bütün unsurları açısından bir Anayasa’ya uygunluk değerlendirilmesi yapılmayacaktır.

Anayasa Mahkemesi de basit yargılama usulü ile ilgili olarak verdiği kararında “Anayasa’nın 141. maddesinin son fıkrasında yer alan “Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.” şeklindeki düzenleme gereğince devletin yargılamaların gereksiz yere uzamasını engelleyecek etkin tedbirler alması gerekir. Bu bağlamda hukuk sisteminin ve özellikle yargılama usulünün yargılamaların makul süre içinde bitirilmesini mümkün kılacak şekilde düzenlenmesi ve bu düzenlemelerde davaların nedensiz olarak uzamasına yol açacak usul kurallarına yer verilmemesi, makul sürede yargılanma hakkının bir gereğidir. Bu nedenle bazı suçlar için yargılamanın daha kısa sürede sonuçlandırılmasını sağlayacak yargılama usullerinin belirlenmesi kanun koyucunun takdir yetkisindedir. Ancak bu amaçla alınacak kanuni tedbirlerin yargılama sonucunda işin esasına yönelik adil ve hakkaniyete uygun bir karar verilmesine engel oluşturmaması gerektiği de tartışmasızdır³⁹...” görüşü ile aslında bu ve buna benzer düzenlemelerin adil ve hakkaniyete uygun karar verme olanağını sağlaması durumunda hayata geçirebileceğini ifade etmekle bunların kendiliğinden Anayasa’ya aykırılık teşkil etmeyeceğini vurgulamış olmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları mahkemesi de pazarlık usulü ile ilgili olarak belirli bazı güvencelerin sağlanması durumunda adil yargılanma hakkını zedelemeyeceğini ifade

CMK’nin 250. maddesinde anılan “hüküm” kavramının, CMK’nin 223. maddesinde yer alan hüküm kavramından esaslı olarak saptığı hakkında AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 272-273.

³⁹ AYM, E.2020/16, K.2020/33, 25/06/2020; Adil yargılanma hakkı açısından inceleme için bkz., AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 255-306.

etmiştir.⁴⁰ Buna göre: “AİHM, duruşma hakkından feragat etmeyi bir adil yargılanma hakkından feragat etme olarak değerlendirdiğinden bunun geçerli olabilmesi için: a) Sanığın dosyadaki maddi deliller hakkında tam bir bilgiye sahip olması, b) Sanığın pazarlık usulünü kabul etmesi hâlinde bunun hukuki sonuçlarının tam bir biçimde farkında olması, c) Pazarlık usulünün kabulünün gerçek bir rızaya dayanması (gerçekten gönüllü olması), d) Pazarlık anlaşmasının içeriğinin ve adil bir biçimde yapılıp yapılmadığının yeterli yargısal denetimden geçirilmesi, e) Pazarlığın önemli kamusal yararlaraya aykırı olmaması gerekir.”⁴¹

Erdem ve Şentürk, CMK’de yer alan seri muhakemeye ilişkin hükümlerin müdafî yardımından yararlanma, uygulamanın özgür iradeye dayanması, ve mahkeme tarafından denetlenmesi olanağına yer verilmesi yönündeki AİHM kararlarında vurgulanan gereklilikleri büyük ölçüde karşılandığını ifade etmişlerdir⁴². Yazarlar, “seri muhakeme yönteminin yalnızca bu nedenle AYM ve AİHM’e olası bir başvuru durumunda AİHS ve AY ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkı açısından bir sorun yaratmayacağı düşünülebilir” sonucuna ulaşmışlardır.

Buna karşın AİHM “... [B]u usulün yargısal denetime tabi olma koşulunun sağlanması bakımından mahkemenin savcılık ve şüpheli arasındaki anlaşmayı onaylamak zorunda olmamasını, mahkemenin savcılığın eylem karşılığında önerdiği cezanın yerindeliğini denetlemesini ve değiştirebilmesini, mahkemenin sanık hakkındaki

⁴⁰ AİHM’in yaklaşımının değerlendirilmesi için bkz. YETİMOĞLU, 2019, s. 44 vd. Ayrıca bkz., SEVDİREN, 2020, s. 582 vd. “Mahkeme’ye göre 6. maddenin ne lafzı ne de amaçsal yorumu kişinin kendi iradesiyle bu teminatlardan feragat etmesinden alıkoymamaktadır. Bu haklardan feragat açık bir şekilde ortaya konulmalı ve feragatin önemiyle orantılı güvenceler eşlik etmeli ve önemli bir kamu menfaatine aykırı düşmemelidir.” SEVDİREN, 2020, s. 582; Bu görüşün çeşitli açılardan eleştirisi için SEVDİREN, 2020, s. 583.

⁴¹ KOÇ, Ziya, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt:15, Sayı. 43, s. 640-41; “Kanaatimizce doktrinde aksi yönde görüşler bulunmakla beraber, Kanunda ve yönetmelikte yapılan düzenlemelerde şüphelinin özgür iradesinin aranmış olması günümüz ceza adaletinin idaresinde etkili olan rızaya dayalı muhakeme anlayışı ile uyumludur. AİHM içtihatları dikkate alınarak adil yargılanma hakkının kapsamında yer alan tarafsız ve bağımsız bir mahkemede maddi delillerin ortaya konularak, tüm usulü korumaların sağlandığı tam bir duruşmada yargılanma hakkından feragat etme için aranılan şartlara dikkat edildiği görülmektedir. Ancak mahkemenin yapacağı denetimin şekli olmaması, şüphelinin teklifi gerçekten bilerek ve isteyerek kabul edip etmediğinin gözlememesi gerekir” KOÇ, 2020, s. 654.

⁴² ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s. 586.

suçlamaların yeterli delille desteklenmiş olduğunu denetlemesini... ”⁴³ adil yargılanma hakkının ihlal edilip edilmediğini tespit ve değerlendirilmesi açısından önemli görmüştür. CMK’de yer alan seri muhakemeye ilişkin hükümlerin, mahkemenin yetkisi açısından bu kıstasları taşımadığı açıktır.

Aktarılan bu karar örneğinde olduğu şekliyle, gerek Anayasa Mahkemesinin yaklaşımı ve gerekse AİHM kararları doğrultusunda, genel olarak adil yargılanma hakkı kapsamında savunma hakkının, maddi gerçekliğin araştırılması, bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılama gibi araştırılmaya değer birçok konu olmakla birlikte burada inceleme Anayasanın 9. maddesinde düzenlenen yargılama yetkisinin mahkemeler aracılığıyla kullanılacağı, 19. maddesinde yer alan “...Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi...halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz” hükümlerinden hareketle özellikle hakim kanuna hukuka ve vicdani kanaatine göre hüküm vereceğini düzenleyen Anayasanın 138. madde hükmüne hasredilmiştir.

B. Anayasanın 138. Maddesi Kapsamında Yargı Yetkisinin Kullanılması

Yargı fonksiyonu maddi açıdan ve organik açıdan tanımlanabilir⁴⁴. “...[M]addi açıdan yargı fonksiyonu bu fonksiyonu ifa eden organdan tamamen soyutlanarak tanımlanır... Bu açıdan bakıldığında ise hukuki uyumsuzlukları çözme fonksiyonu olarak tanımlanabilir.”⁴⁵ Organik açıdan yargı fonksiyonu ise “yargı organlarının fonksiyonu”dur⁴⁶. Yargı fonksiyonu kapsamında yargı yetkisinin yerine getirilmesi Anayasaya göre bağımsız mahkemelere aittir⁴⁷.

Bu kapsamda, 1982 Anayasası yargı yetkisinin kullanılmasının -egemenliğin bir parçası olarak- Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağını 9.

⁴³ AİHM Natsvlishvili-Togonidze/Gürcistan Başvuru No. 9043/05. parag. 95’ten aktaran YETİMOĞLU, **2019**, s.45. Karar için ayrıca bkz. ERDEM / ŞENTÜRK, **2019**, s. 585; YAVUZ, **2020**, s. 166.

⁴⁴ GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt 2, 2. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2011.s. 413.

⁴⁵ GÖZLER, **2011**, s. 412-413.

⁴⁶ GÖZLER, **2011**, s.416.

⁴⁷ GÖZLER, **2011**, s. 421.

maddede açıkça hükme bağlamış, 138. maddede de “*Hakimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanı kanaatlerine göre hüküm verirler.*” hükmüne yer vererek yargılama yetkisi ve bu yetkinin ne şekilde hayata geçirileceğine ilişkin en temel ilkelere yer vermiştir. Bu doğrultuda inceleyecek olursak:

Kunter; devletin, davaların konusu olan uyuşmazlıkları bir yargı ile çözmek yani kesip atma için mahsus makamlar tâyin ettiğini; bu makamların kendilerine arz edilen uyuşmazlıkları kesip attıklarını, eski bir tâbirle yargılandığını yani yargı ile yardıklarını ifade eder: “*Bu makamların uyuşmazlığı taraflar bakımından da kesip atan kararına bunun için yargı denilmiştir. Bu görevi yapanlara eskiden yargıcı ya da yargucu denilmesinin, şimdi de bunların görevlerine “yargı yapma” manasına yargılama dememizin sebebi budur.*”⁴⁸

Kunter’e göre yargılama “*Devletin belli makamlarının, taraflara da mütalaalarını bildirme imkanı sağlayarak ve devletin egemenliğine dayanarak, hukuk normlarına uygun bir şekilde kesin, yerine getirilebilir ve göz önünde tutulabilir bir yargı ile müşahhas olayda uygulanacak hukuk normunu belirterek çözmesi suretiyle bir olayın hukuk normları karşısındaki durumu konusunda çıkan bir uyuşmazlığa son vermesi faaliyetidir.*”⁴⁹ Ceza Yargılaması ise “*Devletin belli makamlarının müşahhas bir olayda suç isnadından çıkan uyuşmazlığı yargılaması yani Devletin egemenliğine dayanarak, hukuk normlarına uygun bir şekilde kesin, yerine getirilebilir, göz önünde tutulabilir bir yargı ile çözmesi ve olay suç tiplerinden birine uyuyorsa müeyyideyi belirtmesi faaliyetidir.*” Bu noktada, CMK 223. maddede düzenlenen hüküm (son karar) incelenmesi gereken önemli bir noktayı oluşturur.

Hüküm (son karar), yargılama makamının, önüne gelen uyuşmazlığı doğrudan çözen bir karardır. Olağan bir yargılama usulünde hükümde önce maddi sorun (sübut) çözülecektir. Hüküm ancak duruşmada ortaya konan ve tartışılan delillere dayandırılarak

⁴⁸ KUNTER, 1981, s. 34; YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 761.

⁴⁹ KUNTER, 1981, s. 91. “*Bir görevin yargılama niteliğinde olması için onu yapan şahsın hakim adını taşıması gerekmez...*” KUNTER, 1981, s. 96.

(CMK 217), hakim tarafından vicdani kanaatine göre verilecektir (CMK 217)⁵⁰. Bu kapsamda hüküm, mahkeme tarafından yapılan yargılama sonunda yargılamanın konusuna ilişkin olarak verilen ve yargılamayı sona erdiren bir karar olarak tanımlanabilir⁵¹. Hüküm yargılama yetkisinin kullanılmasının somut sonucudur, nihai hedefidir; bir anlamda yargılamanın kendisidir.

Anayasanın 9. maddesinde “*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır.*” hükmüne yer verilmiş, “Mahkemelerin Bağımsızlığı” başlıklı 138. maddesinde “*Hâkimler, görevlerinde bağımsızdırlar; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdanî kanaatlerine göre hüküm verirler.*” Bu düzenlemeye göre Anayasaya uygun bir hükümden bahsedilebilmesi için hükümde şu iki şartın bir arada bulunması gerekmektedir: bunlardan birincisi yargı yetkisinin kullanıldığı bağımsız mahkemelerce verilen hükmün **Anayasa, kanuna ve hukuk uygun** olması, diğeri ise **hakimin vicdani kanaatine uygun** olarak verilmesidir. Hükmün bu iki unsurdan birini ihtiva etmemesi durumunda Anayasaya göre yargı yetkisinin kullanılması anlamında bir hüküm niteliğini taşımayacağı açıktır. Seri muhakeme usulündeki hüküm bu açıdan değerlendirildiğinde şu saptamalar yapılabilir:⁵²

⁵⁰ TOROSLU, Nevzat, / FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020, s. 359.

⁵¹ ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAŞIZ, Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020, s. 691; Hüküm hakkında ayrıntılı bilgi için ayrıca bkz., KURŞUN, Günel, **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016, s. 24 vd.

⁵² Anayasaya göre hakim vicdani delil sisteminden hareketle -kollektif olarak hüküm verme faaliyetine katılan tarafların da iddia, savunma ve görüşlerini de dikkate alarak- yargılama sırasında elde edilen delilleri serbestçe değerlendirerek maddi gerçeklik konusunda vicdani bir kanaate ulaşacaktır. Buradan Anayasa'nın ve bu esas alınarak şekillendirilmiş CMK açısından hareketle maddi gerçeklik ve sübuta ermiş ise cezanın şahsileştirmesine ilişkin hakimin vicdani kanaatini içermeyen bir hükmün, hüküm ve en azından mahkumiyet hükmü olamayacağıdır.

“*Kollektif hüküm verme olarak muhakemeye katılma maddi gerçeğe ulaşma açısından yargılamaya katılan süjelerin iddia savunmalarını, görüşlerini dile getirebilmesini ifade eder. Bu açıdan Kunter kollektif hüküm vermenin iki bakımdan söz konusu olduğunu belirtir; taraflar iddia ve müdafaa makamlarına katılıp hüküm verilmesine katılır. Karar mahiyetindeki hükmü veren hakimler de kollektif şekilde hüküm verirler. Kunter, a.g.e. s.28. “Yargılama makamının verdiği hükmü, faraza bir bilginin veya bilginler topluluğunun hukuki bir mesele hakkındaki hükmünden ayıran şey, yargılama faaliyeti sonunda verilen hükmün, tarafların da iştirakiyle verilmiş olmasıdır. Hâkimin hükmüne, yargı halini aldığı zaman uyumsuzluğu kesin olarak çözücü ve tarafları bağlayıcı otoriteyi veren de işte bu şekildeki işbirliğidir... [Ç]elişme şeklinde olmayan bir muhakeme, muhakeme olmadığı gibi verilen hüküm de yargılama hükmü değildir.” KUNTER, 1981, s. 29. Aynı yönde, YENİSEY / NUHOĞLU, 2020, s. 758-759.*

“*Ayrıca iddia ve savunma makamlarının işin içinde bulunmadığı bir muhakemede gerçek anlamda çok taraflı düşünüp bir karara varmak da olası değildir. O halde, maddi gerçeği ortaya çıkaran ve*

C. Seri Muhakeme Usulünde Verilen Kararın Anayasanın 138. maddesi Kapsamında Bir Hüküm Olarak Kabul Edilebilirliği ve Anayasaya Aykırılık Sorunu

Yukarıda aktarıldığı üzere, CMK 250. maddeye göre “(9) Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar; aksi takdirde talebi reddeder ve soruşturmanın genel hükümlere göre sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderir.”

Burada dikkat edilmesi gereken husus, seri muhakeme usulünün uygulanması kapsamında işin esasının çözümüne yönelik olarak mahkemenin herhangi bir muhakemede bulunmadığı ya da muhakemeye katılmadığıdır. Mahkeme, C.Savcısınca soruşturmadan edinilen kanaatle bir sonuca ulaşıldıktan sonra, kendisine sunulan talepname çerçevesinde, şekli ve usule ilişkin hususlar ve hukuki vasıflandırma açısından değerlendirme yapmaktadır⁵³. CMK'nin 250. maddesinde göre mahkemenin nihayetinde verdiği ve Kanunda hüküm olarak belirtilen karar, suç oluşturduğu iddia ve isnat edilen fiilin sübuta erip ermediğine yönelik değildir, kusurluluğun tespitine ilişkin değildir,

uyuşmazlığı çözen bir hükmeye varmak için her üç muhakeme makamının işbirliğine ihtiyaç vardır.” KURŞUN, 2016 s. 23.

⁵³ Buna karşın Alman Ceza Muhakemesi Kanununun seri muhakeme ile benzer kurumun düzenlendiği 257/c maddesi ile ilgili olarak da Federal Anayasa Mahkemesi maddi gerçekliği araştırma ve değerlendirme yükümlülüğünü ortadan kaldırmadığını vurgulamıştır. ŞAHİN, Meral EKİCİ, “Yargılamayı Hızlandıran Bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması (§257c StPO)” **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 11, Sayı:1, s. 304 vd. Mahkeme kararının analizi hakkında ayrıca bkz., MOSBACHER, Andreas, “The Decision of the Federal Constitutional Court of 19 March 2013 on Plea Agreements.” **German Law Journal**, Yıl: 2014. Cilt: 15, Sayı:1, s. 5-14, doi:10.1017/S2071832200002807.

Fransa'daki düzenlemede ise öncelikle hakim olaya konu eylemlerin gerçek olup olmadığını da araştırmakta yani maddi gerçeği dosya kapsamında kısmen de olsa değerlendirme yetkisine sahip olmaktadır. Bkz. YETİMOĞLU, 2019, s. 29. Ayrıca bkz., THAMAN, Stephen, **An Historical and Comparative Perspective on the Theory and Practice of Avoiding the Full Trial**, 2010, s. 388, dipnot 368. <https://core.ac.uk/download/pdf/234183094.pdf> (3.3.2021); Ayrıca bkz. YAVUZ, 2020, s.323. CMK'deki düzenlemede ise mahkemenin hukuki vasıflandırmanın denetlenmesi dışında usuli/şekli bir denetim kapsamında sınırlı yetkiye sahip olup maddi gerçekliği araştırma ve değerlendirme yapamayacağı söz konusudur. Aynı şekilde cezanın tespiti ve bireyselleştirilmesi açısından da gerek Fransa ve gerekse Almanya'daki düzenleme mahkemenin yetkisini tam olarak bertaraf eder nitelikte değildir. Buna karşın cezanın belirlenmesi açısından CMK mahkemenin yetkisini tamamen bertaraf eder niteliktedir.

cezanın tespiti ve bireyselleştirilmesine yönelik de değildir; mahkemenin dosya içinde mevcut delilleri esas alarak sanığın fiili ve sanığın kusuru ile ilgili olarak taleptenmeden farklı bir değerlendirme yapmasının ya da farklı bir cezayı vs. içeren mahkûmiyet kararı vermesi yani maddi gerçeği değerlendirmesi ve cezanın tespiti ve bireyselleştirmesi imkanı bulunmamaktadır⁵⁴.

Kanundaki düzenleniş şekliyle, her ne kadar Kanunda hükmün mahkeme tarafından verildiğinden bahsedilmiş olsa da, hükmün ne olacağı C.Savcısı tarafından belirlenmekte, bu hüküm bir anlamda şarta bağlanmaktadır. Bu şart da genel olarak şekil/usulde hata yapıp yapılmadığının denetlenmesi/onaylanması şeklinde olup hükmün içeriğine ve esasa ilişkin değildir. Dolayısıyla hükmün kendisi, maddi gerçeklik, kusurluluk, cezaların tespiti ve bireyselleştirilmesi açısından C.Savcısının vicdani kanaatine göre ve yine C.Savcısının takdiri esas alınarak tesis edilmektedir. Yetki ve görevli mahkeme esasa ilişkin kararı vermemekte – kendi vicdani kanaatine göre bir değerlendirme ve takdirde bulunmamakta- verilen hükmü Kanunda düzenlendiği şekliyle sadece sınırlı olarak şekli açıdan denetlemektedir⁵⁵. Dolayısıyla her ne kadar Kanunda mahkemenin hüküm vermesinden bahsedilse de burada mahkeme sadece şekli inceleme yapan denetim/onay makamıdır⁵⁶.

Bilindiği üzere vicdani kanaat öncelikli olarak sübuta, delillerin değerlendirilmesine ilişkin bir süreci işaret eder; CMK açısından bu, vicdani kanaatin

⁵⁴ Bu haliyle de yukarıda aktarılan AİHM tarafından Natsvlshvili-Togonidze v. Gürcistan kararında belirtilen hususların da seri muhakeme usulünde mevcut olmadığı açıktır.

⁵⁵ Şahin, “Seri muhakeme usulünde adli sicile işlenecek olan hükmü görünüşte mahkeme vermektedir, ancak hükmün içeriğini Cumhuriyet savcısı belirler.” demekle aslında bunun organik anlamada yargı yetkisinin kullanılması olmakla birlikte maddi anlamda yargı yetkisinin kullanılması niteliğini taşımadığını dolaylı olarak belirtmiştir. EKİCİ ŞAHİN, 2020, s. 317.

⁵⁶ Her ne kadar Kanun gerekçesinde “[H]âkimin, maddi gerçeğin araştırılması amacıyla soruşturmanın genişletilmesi, yeni delillerin toplanması, tanık dinlenmesi gibi yetkileri bulunmamakta olup, maddi hakikatin ortaya çıkarılabilmesini teminen böyle bir araştırma yapılmasına ihtiyaç duyduğu takdirde usulün uygulanmasına ilişkin talebi reddedebilecektir...” (Gerekçe için bkz. <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2215.pdf>) görüşüne yer verilmekle Kanunun açık düzenlemesi karşısında bu gerekçenin geçerli olmayacağı açıktır. Koç ise gerekçeyle aynı yönde “[M]ahkemenin şekli bir denetimden ziyade dosyadaki mevcut delil durumunu denetlemesi, maddi gerçeğin elde edilmediği, şüphenin yenilmediği durumlarda taleptenmeyi reddetmesi gerektiği kanaatindeyiz. Aksi halde suçsuz veya delil durumu itibarıyla beraat etmesi gereken kişilerin cezalandırılması söz konusu olur.” görüşünü dile getirmiştir. a.g.e. s. 648.

maddi gerçeklikle ilgisi olması anlamına gelmektedir⁵⁷. Ayrıca sübutla ilgili hukuki sorunun çözümü ve özellikle yaptırımın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi nihai olarak hakimin vicdani kanaati kapsamında karar verilecek hususları da ihtiva eder. Seri muhakemede hakim kendi vicdani kanaatine göre karar veremediği için Anayasanın 138. maddesinde hüküm için aranan şartlardan biri olan hakimin vicdani kararına göre hüküm vermesi şartı eksiktir. Dolayısıyla seri muhakemede verilen karar organik açıdan bir mahkeme kararı/hüküm olabilse de maddi anlamda Anayasanın 138. maddesinde açıkça düzenlenen unsurlar kapsamında yargılama yetkisinin kullanılması anlamında bir karar/hüküm değildir⁵⁸. Bu şekilde belirlenen hürriyeti bağlayıcı ceza da Anayasa'nın 19. maddesinde açıkça düzenlenen mahkemelerce verilmiş hürriyeti bağlayıcı ceza niteliğini taşımamaktadır.

Tekrar belirtmek gerekirse, sanığın kabulü ile destekli, C.Savcısının vicdani kanaatine göre karar verilmiş bir ceza, yaptırım ya da güvenlik tedbiri, sübuta ve yaptırıma ya da güvenlik tedbirine ilişkin yetkili mahkemenin gerçeği araştırma olanağı ortadan kaldırılarak⁵⁹ yalnızca şekli ve usule ilişkin değerlendirme yaparak karar

⁵⁷ FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesinde Vicdani Kanaat**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2002, s. 87; KARAKEHYA, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, 2. Bası, s. 200; YENİSEY, Feridun / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020. s. 234; CENTEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15 Baskı, Beta, İstanbul, 2020. s. 776 vd; ÖZBEK / DOĞAN / BACAKSIZ, 2020, s. 674 vd.

⁵⁸ Alman Ceza Muhakemesi Kanununun 257/c maddesindeki düzenleme ile ilgili olarak Federal Anayasa Mahkemesi söz konusu pazarlık usulünün hakim maddi gerçeği araştırması ve kusurluluğuna ilişkin değerlendirme yükümlülüğünü bertaraf etmemektedir. (bkz., yukarı dipnot 55) Buna karşın CMK'deki düzenleme açısından mahkeme/hakim artık maddi gerçeğe yönelik herhangi tasarrufu söz konusu değildir. Erden ve Şentürk de "*Delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesinin pozitif dayanağını, CMK m.217/1-c.2'de yer alan "deliller hâkimin vicdani kanaatiyle serbestçe takdir edilir." hükmü oluşturmaktadır. Bu olgunun ispat edilmiş veya edilmemiş sayılacağı belirli kurullarla hâkim bağlı olmayıp, vicdani kanaatini serbestçe oluşturabilir. Oysa seri muhakemede muhakemenin hükmedilecek cezanın türünün ve yüksekliğinin me olacağı konusunda C.Savcısının tespitiyle bağlı olması, aynı zamanda delillerin serbest değerlendirilmesi ilkesi açısından da düşündürücüdür*" kanaatini dile getirmişlerdir. ERDEM / ŞENTÜRK, 2019, s.582.

⁵⁹ Anayasa Mahkemesine göre "...Ceza yargılamasında önemli olan, yargılama mercileri yönünden gerçeği araştırma olanağının ortadan kaldırılmamasıdır.." AYM 2004/36, 2004/92, 30.6.2004. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/11/20051117-23.htm> (erişim tarihi 03.03.2021); Söz konusu karar C.Savcısının ceza kararname (mülga 1402 sayılı CMUK) hükümlerine yönelik anayasaya aykırılı iddiasına ilişkindir. Mahkeme kararında "... Ceza yargılamasının amacı, uyumsuzluklarda uygulanacak yaptırımın yargısal bir kararla belirlenmesidir. Anayasa'nın 141. maddesinin birinci fıkrasında, "mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır" denilmekte ise de, nüfus sayısı ve kimi suçlardaki artış nedeniyle aynı maddenin son fıkrasında yer alan, "davaların en az giderle ve olabildiğince hızlı biçimde sonuçlandırılacağı"na ilişkin kural da gözetilerek ceza yargılamasının duruşmalı olarak yapılması ilkesinden nitelikleri yönüyle basit sayılabilecek suçlarda

verilmektedir. Bu nedenle ortada organik bakımdan hakim/mahkeme kararı niteliğinde olsa da bu durum hükmü, yargı yetkisinin kullanılmasına yönelik mahkeme tarafından verilmiş bir hüküm -mahkûmiyet- haline getirmez; Anayasanın 138. maddesi buna engeldir.

Nitekim, Anayasa Mahkemesi 1970 yılında verdiği bir kararında⁶⁰, cezai konularda yargı yetkisinin kullanılmasının ölçütünü şu şekilde belirlemiştir: “...[G]enel anlamda ceza yasalarına aykırı davranmış olan bir kişinin ceza yasalarınca öngörülen bir cezaya çarptırılması söz konusu olmadığı için yargı yetkisinin kullanılmasından artık söz edilemez⁶¹. Kolluk kurallarına aykırılık nedeni ile idarece uygulanan yaptırımlarla bir ceza davası ceza mahkemelerince uygulanan yaptırımlar maddi sonuç açısından birbirlerine belli bir ölçüde benzeseler bile, hukuki sonuç açısından birbirlerinden başka konulardır.” Bu karar doğrultusunda ceza yasalarına aykırı davranılmış ve bunun sonucunda ceza yasalarınca öngörülen bir ceza ya da aynı hukuki sonuç doğuran bir yaptırım söz konusu ise bu durumda artık cezai konularda bir yargı yetkisinin kullanılmasından ve dolayısıyla Anayasaya aykırılıktan bahsedilebilecektir.

Bu karardaki ölçütler de esas alınarak incelenecek olursa, seri muhakemenin konusu hiç şüphesiz ceza yasalarına aykırılık teşkil eden bir fiildir. Aynı şekilde bu fiil nedeniyle ceza yasalarınca öngörülmüş bir yaptırım hükmün konusunu teşkil etmektedir.

vazgeçilerek evrak üzerinde yapılacak incelemeyle sonuca varılması kabul edilmiştir. Ceza yargılamasında önemli olan, yargılama mercileri yönünden gerçeği araştırma olanağının ortadan kaldırılmamasıdır. Ayrıca, Yasa'nın 388. maddesi gereğince yapılacak tebligatla sanık sonradan da olsa suçlamadan haberdar olmakta, 390. madde ile de ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmesi halinde yapılacak itiraz üzerine duruşmalı olarak yargılanabilmektedir. Açıklanan nedenlerle, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 386. maddesinde yer alan bu kural Anayasa'nın 2., 11. ve 36. maddelerine aykırı değildir” görüşünü dile getirmiştir.

Buna karşın AİHM söz konusu düzenlemeyi kişinin kendisi ile ilgili suçlamaları ve iddianameyi ve iddia makamının görüşlerini ancak kararnamenin tebliği ile hakim vicdani kanaatine ulaştıktan sonra öğrenmesi ve karar verilmeden önce bunlara karşı görüş bildirme imkanının ortadan kaldırılması ve hakim karşısında savunmasını yapma imkanının sağlanmaması nedenleriyle AİHS'e aykırılık teşkil ettiği sonucuna ulaşmıştır. Karar için bkz. Oyman vs. Türkiye, YAVUZ, 2020, s 171 vd.

⁶⁰ Anayasa Mahkemesi Esas No 1969 / 46 Karar No 1970 / 2 Karar Tarihi 6.01.1970, https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1970/2?Donemler_id=1&EsasNo=1969%2F46 (erişim tarihi 03.03.2021)

⁶¹ Burada Anayasa Mahkemesi yargılama yetkisini tam olarak maddi açıdan tanımlamaktadır. Bu karara göre maddi anlamda tanıma uyan bir yetki kullanımı söz konusu olmadığı için (bu kapsamda jurisdiction yetkisinin kullanılmadığını dolaylı olarak belirterek) düzenlemeyi Anayasaya aykırı görmemiştir.

Aynı şekilde hüküm CMK 223 maddesi uyarınca bir hüküm niteliğini taşımaktadır ve bu hüküm diğer mahkûmiyet hükümleri ile aynı sonucu doğurmaktadır.

Kanunda seri muhakemede mahkemenin usule uygunluk kapsamında şekli bir denetim yapacağı ve bunun sonucunda “hüküm” verileceğinin ifade edilmesi bunu Anayasanın 138. maddesi anlamında yargı yetkisinin kullanılması kapsamında bir hükme dönüştürmez.

Bir an için kararın onaylanmadan hayata geçmeyeceği ifade edilse bile bu burada olsa olsa yargılama yetkisinin kapsamında gündeme gelen iki yetkiden sadece “*kararın icrasını emretmek yetkisini (imperium yetkisi)*”⁶² taşıdığı sonucuna götürebilir. Buna karşın uyuşmazlığın hem maddi sorun hem de hukuki sorun açısından çözümüne yönelik karar vermesi (Jurisdictio yetkisi)⁶³ nedeniyle – mahkemenin seri muhakemede talep edilen yaptırımdan, farklı bir karar veremeyeceği göz önünde bulundurulduğunda- C.Savcısı⁶⁴ tarafından yargı yetkisinin kullanılması söz konusudur⁶⁵.

⁶² GÖZLER, 2011, s. 421.

⁶³ GÖZLER, 2011, s. 421.

⁶⁴ Bu noktada savcılık kurumunun genel olarak erkler arasındaki yeri ve faaliyetinin yargısal olup olmadığı tartışmalarına girilmeye gerek görülmemiştir çünkü Anayasadaki bu düzenleme karşısında C.Savcısının faaliyeti ister idari ister adli isterse de yargısal olarak tanımlansın, yargı yetkisinin kullanılmasına yönelik nihai faaliyetin yani hüküm verme yetkisinin, vicdani kanaatine göre hüküm vermesi zorunlu olan hakime, mahkemeye aittir. Savcılık kurumu ve savcılık işlemlerinin niteliği hakkındaki tartışmalar için bkz, YAVUZ, 2020, s.32 vd.

⁶⁵ Anayasa Mahkemesinin, yukarıda aktarın kararda yargı yetkisin kullanılmasına ilişkin olarak asıl olarak değerlendirme kıstası jurisdictio yetkisine karşılık gelmektedir. Bu açıdan Anayasa Mahkemesi imperium ve jurisdictio yetkileri açısından, yargı yetkisinin devri kapsamında değerlendirdiği husus da tam olarak jurisdictio yetkisidir. Nitekim Mahkeme daha çok özel hukuk alanında ortaya çıkan Anayasaya aykırılık iddiaları açısından yaptığı değerlendirmelerde doğrudan bu hususu ifade etmese de, kurulların ya da idarenin kararlarının ilâmlı icra yetkisi ile donatılması yani bu kararlara imperium yetkisinin tanınmasını doğrudan yargı yetkisini devri olarak görmemekle asıl olarak jurisdictio yetkisini esas aldığını göstermektedir. Nitekim bir kararında bu husus, “*Organize sanayi bölgesinin işletme aşamasında genel kurulu konumundaki karar organı olan müteşebbis heyeti yargı yetkisine sahip bulunmadığından, yönetim aidatı ile ilgili verdiği kararlar kesin hüküm niteliği taşımamakta ve bu kararlara karşı yargı yoluna başvurulabilmektedir. İtiraz konusu kuralda yönetim aidatıyla ilgili kararların ilâm hükmünde olmasına bağlanan sonuç ilâmlar gibi infaz edilmesini ve ilâmların yerine getirilmesi usulünün uygulanmasını göstermesinden ibarettir. Bu nedenle kuralda müteşebbis heyetin yönetim aidatı ile ilgili kararlarının ilâm hükmünde olduğunun belirtilmesi, bu kararların maddi anlamda kesin hüküm niteliği taşıdığı sonucunu doğurmaz. İlâmlı icra yoluyla alacağın tahsilini kolaylaştırmak dışında bir özellik içermez*” şeklinde ifade edilmiştir. Anayasa Mahkemesi, Esas No:2010 / 9 Karar No:2011 / 109 Karar Tarihi:30.06.2011

SONUÇ

Öncelikli olarak belirtmek gerekir ki, ceza yargılaması açısından maddi gerçekliğin araştırılmasında ya da genel olarak yargılamanın yapılmasında usulün ve bu kapsamda hakimnin yetki ve sınırının ne olacağı ayrı, Anayasa'ya göre hüküm niteliğini taşıyabilecek bir kararın ancak hakimnin vicdani kanaatine dayandırılarak oluşturulabileceği ayrı konulardır.

Seri muhakeme usulünde ise C.Savcısı şekli/usulü bakımdan onaya tabi bir mahkûmiyet kararı vermekte, bu karar mahkeme tarafından onaylandıktan -talep reddedilmedikten- sonra hüküm olarak kabul edilmekte ve hükme bağlanan tüm hüküm ve sonuçları doğurmakta; bu haliyle, öncelikli olarak Anayasanın 138. maddesine aykırı olarak yargı yetkisi⁶⁶ kullanılmaktadır (fonksiyon gasbı).⁶⁷ Ayrıca seri muhakeme usulünde hürriyeti bağlayıcı ceza verebilme imkanının söz konusu olması ve hürriyeti bağlayıcı cezanın C.Savcısı tarafından nihai olarak belirlenebilmesi karşısında Anayasanın 19. maddesinde “*Şekil ve şartları kanunda gösterilen: Mahkemelerce verilmiş hürriyeti kısıtlayıcı cezaların ve güvenlik tedbirlerinin yerine getirilmesi... halleri dışında kimse hürriyetinden yoksun bırakılamaz...*” şeklinde düzenlenmiş olan

https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2011/109?Donemler_id=2&EsasNo=2010%2F9 (erişim tarihi 03.03.2021).

⁶⁶ Bir an için aksi yani burada Anayasanın 138/1. maddesine uygun bir hüküm verildiği düşünülecek olursa da, Mahkemenin -her ne kadar Kanunda talep olarak adlandırılmış olsa da- C.Savcısının talebi dışında karar verme olasılığının olmaması nedeniyle Anayasanın 138/2. maddesinde yer alan, “*Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.*” amir hükmüne açıkça aykırılık oluşturacaktır.

Kanuni hakim güvencesi ve anayasal yargı yetkisi açısından değerlendirme için ayrıca bkz., AYGÖRMEZ UĞURLUBAY / HAYDAR / KORKMAZ, 2019, s. 296-297.

⁶⁷ *Sevdiren* de hakimnin yaptırımını değiştirememesi esasından hareketle Anayasanın. 138. maddesi açısından sorunlu olduğunu ifade etmiştir. SEVDİREN 2020, s. 603; Benzer bir şekilde “...[S]adece savcının talepnamesini aynen tekrarlama şeklinde hüküm kurması, mahkemelerin bağımsızlığı vb. çok sayıda ilke ile çelişkiler yaratabilecek niteliktedir.” KIZILARSLAN, 2019, s. 1943.

Buna karşın Yavuz “*Maddi gerçeğin tespiti sorunu ortada olduğu müddetçe ceza kararnamesi ya da bizdeki isimlendirmesiyle seri muhakeme usulü ile hapis cezası belirlenmesi sorunlu görünmektedir.*” (YAVUZ, 2020, s. 325) görüşünü dile getirmekle birlikte eserin devamından teknik anlamada bir yargılamadan söz edilemeyeceğini, maddi gerçeğe ulaşılması da gerekmediğini belirterek mutabakata dayalı olarak genel usulden sapılması suretiyle halline yönelik olarak düzenlemenin yargı yetkisi bakımından Anayasaya aykırı olmadığını belirtmiştir. YAVUZ, 2020, s.332.

yasağın ihlalini de gündeme getirmektedir. Bununla bağlantılı olarak Anayasanın 38. maddesinde düzenlenmiş olan “*İdare, kişi hürriyetinin kısıtlanması sonucunu doğuran bir müeyyide uygulayamaz.*” amir hükmüne de aykırılık teşkil etmektedir.

Nihayetinde seri muhakeme usulü ile hükmün, bağımsız bir mahkeme tarafından hakimin vicdani kanaatine dayanılarak verilmiş bir hüküm olma niteliğinden uzaklaştırılması nedeniyle, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin Anayasanın 9. maddesi ve özellikle bunun ne şekilde kullanılacağına ilişkin 138. maddelerine aykırılık söz konusu olmakta, bu durum da, kişi hürriyetinin Anayasa aykırı olarak sınırlandırılmasına yol açması nedeniyle de Anayasanın 19 ve 38. maddelerine aykırılığa yol açmaktadır.⁶⁸

⁶⁸ Makalenin yayımlanma amacıyla gönderildiği 22 Mart 2021 tarihinden sonra, yayın değerlendirme süreci içerisinde 15 Haziran 2021 tarihli Resmi gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararı ile hükmün kimi yönlerden Anayasa aykırı olduğuna hükmedilmiştir. Kararda, “[Başka bir ifadeyle itiraz konusu kuralda yer alan ‘...*talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...*’ ibaresiyle mahkemenin özellikle vicdani kanaat çerçevesinde suçun sübutuna yönelik değerlendirme yapma yetkisinin kısıtlanması, yargılamada yeterli şüphenin giderilerek maddi gerçeğe ulaşma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla seri muhakeme usulünde mahkemece *talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda* verilen karar nedeniyle suçluluğu hükmen sabit olmadan bir kişinin suçlu sayılması sonucu ortaya çıkabilir. Bu açıdan kuralda yer alan ‘...*talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...*’ ibaresi masumiyet karinesini de zedeleyecek niteliktedir” denilerek, CMK’nin 250. maddesinin 9. fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “...*talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda...*” ibaresi aynı maddenin birinci fıkrasının (a) bendinin (7) numaralı alt bendi yönünden iptal edilmiştir. Anayasa Mahkemesinin 31/3/2021 tarihli ve E.:2020/35; K.:2021/26 sayılı kararı, Resmi Gazete 31512 Sayı, 15. Haziran 2021 Tarih.

KAYNAKÇA

- AYGÖRMEZ UĞURLUBAY, Gülsün Ayhan / HAYDAR, Nuran / KORKMAZ, Mehmet, “Seri Muhakeme Usûlüne İlişkin Sorunlar”, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: Sayı: 2, (255-306).
- CENDEL, Nur / ZAFER, Hamide, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 15. Baskı, Beta, İstanbul, 2020.
- DEĞİRMENCİ, Olgun, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m.250)” **Batı Adalet Dergisi**, Yıl: 2020, Sayı: 3, (s. 16-23).
- ERDEM, Mustafa Ruhan / ŞENTÜRK, Cahide, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, Sayı: 41, (s. 573-601).
- ERSOY, Uğur, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt:28, Sayı: 2, (s. 857-885) <https://doi.org/10.15337/suhfd.723736>
- ESMEIN, Adhemar, **A History of Continental Criminal Procedure: With Special Reference to France**, Little, Brown, and Company, Boston, 1913.
- GARLAND, David, **The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society**, Oxford University Press, 2002, Oxford Scholarship Online, 2012. doi: 10.1093/acprof:oso/9780199258024.001.0001.
- GÖZLER, Kemal, **Anayasa Hukukunun Genel Teorisi**, Cilt 2, 2. Baskı, Ekin, Bursa, 2011.
- KARAKEHYA, Hakan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, 2. Baskı Savaş Yayınevi, Ankara.
- KETİZMEN, Muammer, “Ceza Hukukunda Metalaşma ya da Yeni Ceza Adaleti Sistemi?”, **Türkiye'nin Hukuk Sisteminde Yapısal Dönüşüm**, (der. ÖZDEMİR, Ali Murat / KETİZMEN, Muammer), İmge Kitabevi, Ankara, 2014, 151-169.
- KIZILARSLAN, Hakan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri” **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt: 14, S: 183-184, (s. 1885-1960).
- KOÇ, Ziya, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt:15, Sayı. 43, (s. 607-663).
- KUNTER, Nurullah, **Muhakeme Hukuku Dahı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, 7. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul, 1981.
- KURŞUN, Günel, **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2016.
- LEA, John, **Crime & Modernity: Continuities in Left Realist Criminology**, London: SAGE Publications Ltd, 2002. <http://dx.doi.org/10.4135/9781446221693>.

- MOSBACHER, Andreas, “The Decision of the Federal Constitutional Court of 19 March 2013 on Plea Agreements” **German Law Journal**, Yıl: 2014, Cilt:15, Sayı:1, (s 5-14).
- ÖZBEK, Veli Özer / DOĞAN, Koray / BACAKSIZ, Pınar, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- QUINNEY, Richard Class, **State and Crime**, Longman, New York, 1980.
- SEVDİREN, Öznur, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2020, Cilt: 15, S: 189-190, (s. 573-616).
- ŞAHİN, Cumhur / GÖKTÜRK, Neslihan, **Ceza Muhakemesi Hukuku -II-**, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2020.
- ŞAHİN, Meral EKİCİ, “Yargılamayı Hızlandıran Bir Model Olarak Alman Ceza Muhakemesi Hukukunda Hüküm Anlaşması (§257c StPO)” **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl 2020, Cilt: 11, Sayı:1, 2020, s.303 - 320. Doi: 10.21492/inuhfd.678825.
- THAMAN, Stephen, **An Historical and Comparative Perspective on the Theory and Practice of Avoiding the Full Trial**, 2010. <https://core.ac.uk/download/pdf/234183094.pdf>
- TOROSLU, Nevzat, / FEYZİOĞLU, Metin, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020.
- YAVUZ, Hakan A., **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, 1 Baskı, Adalet yayınevi, Ankara 2020.
- YENİSEY, Feridun, / NUHOĞLU, Ayşe, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayınevi, Ankara 2020.
- YETİMOĞLU, Melike Ezgi, “Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuklarında Seri Muhakeme Usulüne Karşılaştırmalı Bakış”, **Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Yıl: 2019, Cilt:18, Sayı:1, (s. 17-58).
- Adalet Bakanlığı, Ceza İşleri Genel Müdürlüğü, Seri Muhakeme Usulü (CMK md. 250), 2019.
- <https://alternatifcozumler.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/212020145115SERI%20MUHAKEME%20SUNUM%2001.01.2020.pdf> (erişim tarihi, 04.03. 2021).